

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.10>

ЛЕГІТИМІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОВОГО ПРОЦЕСУ ДОКАЗАМИ (ДОСІД ІТАЛІЇ ТА ФРАНЦІЇ)

Меленко О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0002-9410-0779>

Меленко О.В. Легітимізація конституційного судового процесу доказами (досвід Італії та Франції).

В умовах легітимізації конституційного процесу конституційні суб'єкти прагнуть удосконалити метод прийняття рішень і привілеювати певний вид аргументації. Хоча існує багато інструментів для досягнення цього, мета цього внеску обмежується вивченням доказів як інструменту легітимізації. З одного боку, законні докази, оскільки вони є незамінним засобом досягнення певної істини, а з іншого боку, вони легітимізуються, оскільки передбачають проведення доказової процедури, яка гарантує право кожного учасника судового процесу на розгляд його справи суддею. Якщо доказовий режим, функція якого полягає в демонстрації істинності фактів, іноді є полюсом окремо від того, який має функцію отримання схвалення спільноти, ці дві функції сприяють досягненню однієї і тієї ж мети легітимізації конституційного процесу. Легітимізація доказами не відповідає природному процесу, а скоріше складається з дискурсу, який певним чином або скоріше по-різному розглядає докази з метою підвищення легітимності рішень конституційного судді. Якщо вона підпадає під конкретну сферу порівняльного конституційного судочинства, то внесок апелює до контексту загальної теорії доказів і, зокрема, до концептуалізованих останніми функцій доказів. Звідси випливає, що в процесі деполітизації або юрисдикціоналізації перегляду конституційності конституційні суб'єкти прагнуть, з одного боку, поліпшити спосіб прийняття рішень, а з іншого – привілеювати певний вид аргументації. Хоча існує багато інструментів для досягнення цього, мета цього внеску обмежується вивченням доказів як інструменту легітимізації. Більш конкретно, процес легітимізації доказами може бути задуманий як процес, ініційований юридичними суб'єктами з метою завоювання авторитету у різних аудиторій. Основною функцією доказів є перевірка виробництва фактів, які є визначальними для вирішення спору і до яких закон відносить правові наслідки. Ця функція

доказування полягає у визначенні істинності тверджень, які описують виникнення цих визначальних фактів. Однак важливо відзначити, що даний внесок не призначений для того, щоб позиціонувати себе за змістом істини в судовому процесі.

Ключові слова: конституційний процес, доказ, інструмент легітимізації, доказування, судова аргументація

Melenko O. Legitimization of the constitutional judicial process by evidence (the case of Italy and France).

Under the conditions of legitimization of the constitutional process, constitutional subjects seek to improve the method of decision-making and privilege a certain type of argumentation. Although there are many tools to achieve this, the purpose of this contribution is limited to the study of evidence as a tool of legitimation. On the one hand, legal evidence, as it is an irreplaceable means of achieving a certain truth, and on the other hand, it is legitimized, as it involves an evidentiary procedure that guarantees the right of each participant in the legal process to have his case heard by a judge. If the evidentiary regime, whose function is to demonstrate the truth of the facts, is sometimes a pole apart from that which has the function of obtaining community approval, these two functions contribute to the same goal of legitimizing the constitutional process. Evidential legitimation does not correspond to a natural process, but rather consists of a discourse that treats the evidence in certain ways, or rather in different ways, in order to increase the legitimacy of the constitutional judge's decisions. If it falls under the specific field of comparative constitutional jurisprudence, the contribution appeals to the context of the general theory of evidence and, in particular, to the recently conceptualized functions of evidence. It follows from this that in the process of depoliticization or jurisdictionalization of the review of constitutionality, constitutional subjects strive, on the one hand, to improve the way of decision-making, and on the other hand,

to privilege a certain type of argumentation. Although there are many tools to achieve this, the purpose of this contribution is limited to the study of evidence as a tool of legitimation. More specifically, the process of legitimization by evidence can be conceived as a process initiated by legal entities in order to gain authority among different audiences. The main function of evidence is to verify the production of facts that are decisive for the resolution of the dispute and to which the law attributes legal consequences. This function of proof consists in determining the truth of statements that describe the occurrence of these defining facts. However, it is important to note that this contribution is not intended to position itself on the content of the truth in the judicial process.

Key words: constitutional process, evidence, tool of legitimation, proof, judicial argumentation.

Постановка проблеми. Крихкий характер легітимності конституційного правосуддя, що теоретизується великою кількістю літератури, часто пояснюється відсутністю інституційної автономії від виконавчої та законодавчої гілок влади. Крім процедур призначення, які є першим показником ступеня політизації органів, відповідальних за судову місію, висувуються і процесуальні модальності роботи з метою демонстрації політизованого режиму прийняття рішень.

Стан опрацювання. Питанням легітимізації конституційного доказуванням займалися Нефел Лефкопул та Томас Боккон-Гібод. Філософсько-правові виміри доказування в конституційному судовому процесі досліджувала Н.К. Шаптала.

Метою статті є аналіз вітчизняного та міжнародного досвіду аналізу категорії доказу в конституційного судочинства та їх легітимізації.

Виклад основного матеріалу. Слово "доказ", вживаючи у зв'язку з судовим розглядом, охоплює не менше трьох суб'єктів. Слово іноді відноситься до операції, тобто доведення. За інших обставин доказ є засобом: засобом, який сторона судового процесу використовує при наданні доказів. Нарешті, під доказами розуміється результат, той, який досягається, коли суддя вирішив, що факт доведений, що доказ зроблений [1]. Відповідно до бентамської теорії, яка зводить правильність рішення як кінцеву мету судового розгляду, досягнення істини ніколи не призводить до поганого рішення. У цьому ключі раціоналістична течія доказів стверджує, що інституційною метою доказів є демонстрація істини [4].

Основною функцією доказів є перевірка фактів, які є визначальними для вирішення спо-

ру і до яких закон відносить правові наслідки. Ця функція доказування полягає у визначенні істинності тверджень, які описують виникнення цих визначальних фактів. А успіх випробувального інституту відбувається тоді, коли пропозиції про факти, які вважають себе доведеними, відповідають дійсності [3].

Ніхто не буде заперечувати, що питання впливу «фактів» на конституційну юриспруденцію може викликати подив, особливо в області перегляду конституційності законів. Згідно з традиційною думкою, від якої важко позбутися, органи конституційної юрисдикції знає тільки закон: верховенство права, закріплене в Конституції, верховенство права, прийняте законодавцем. Якщо інтерпретаційна діяльність впливає на "конституційний звіт", вона здійснюється тільки на конституційному фронті і на юридичному фронті. Саме це змушує більшість авторів говорити про те, що "факт" може мати лише мінімальне значення в межах аргументації конституційного судді.

Читаючи рішення Конституційного суду Італії, стає зрозуміло, що вплив фактів на контроль над законодавчим актом може бути корисним в двох аспектах. З одного боку, досить часто трапляється з конституційним суддею посилятися на реальність фактів з метою надання змісту закону, що подається на експертизу; зв'язок між фактом і законодавчим актом є, в даному випадку, інтерпретаційним. З іншого боку, суддя може зосередити свій розгляд на фактичних підставах, на яких законодавчий орган засновує свій вибір; співвідношення факт/норма тоді стосується обґрунтування законодавчого акта [2]. Сказати, що законодавчий акт є об'єктом розгляду конституційним судом, може здатися беззбройно простим. Адже об'єктом конституційних рішень може бути тільки закон і тільки закон. Але все ж необхідно погодитися зі значенням, яке має бути присвоєно терміну "закон", який, треба визнати, вже менш простий.

Еволюція фактів також часто враховується Трансальпійським судом, покликаним виносити рішення щодо більш-менш старих законів. Про це свідчать численні випадки визнання недійсними законів, положення яких стали непридатними до реальності.

У деяких випадках законодавчі рішення застосовуються, оскільки вони не ґрунтуються на належній оцінці фактів. Слід визнати, що в Італії, як і у Франції, рідко конституційний суд ставить під сумнів підстави, здатні виправдати відмінності в поведженні. Коли законодавчий орган покладається на існування несхожих фактичних ситуацій, щоб забезпечити різне ставлення, суддя, як правило, бере до уваги цю несхожість і визнає дискримінацію. Але фактич-

ні аргументи можуть з'явитися на другому етапі його розгляду, коли мова йде про перевірку адекватності між різницею в поведженні і наміром законодавця (те, що Конституційна рада називає метою закону). На кшталт перегляду пропорційності співвідношення коштів-цілей, насправді трапляється, що елементи факту змушують суд висловити певне застереження щодо законодавчого вибору. Наприклад, законодавець має можливість передбачити систему солідарного внеску, диференційовану за розміром (середнього) доходу, з метою найкращого забезпечення права кожного на отримання роботи (кінець); Але вона не може встановлювати занадто високу для людей, чиї доходи вище певної стелі, інакше це порушить принцип рівності перед громадськими тягарями.

С. Ріалс називає "гіпертрофією факту" вона повинна відноситися до певного стандарту. При цьому вона може створювати нерівність, передбачаючи надмірно жорсткі шаблони, які нехтують фактичними ситуаціями, гідними інтересу. Його "нормалізоване" уявлення про реальність потім буде санкціоновано, оскільки воно ігнорує специфіку тих чи інших ситуацій [5].

Якщо акцент робиться на змісті конституційних норм, слід звернути увагу на основні права і, точніше, на вплив, який реальність фактів може мати на ефективність їх гарантування. У цьому відношенні італійська судова практика багата прикладами, які показують, що Конституційний Суд іноді стикається з певними питаннями факту, які мають певне відношення до контурів правил конституційності.

З метою зробити доказову процедуру більш егалітарною в конституційному процесі можуть бути скориговані і норми про тягар доказування. Через презумпцію конституційності, яка іноді приносить користь оскаржуваним положенням, *onus probandi* важить на позивача. Оскільки ця презумпція передбачає досить високий тягар доказування для позивача, вона може безпосередньо загрожувати духу виправної справедливості, який пронизує перуанський кодекс. Коригування надмірного формалізму повинні, таким чином, давати можливість виправити нерівні ситуації сторін процесу.

У контексті розвитку "загального права судового розгляду", доктрина порівняльного конституційного судочинства вже винесла рішення як про застосовність, так і про застосування керівних принципів, що регулюють конституційний процес. Стандарт процесуальної моделі, продиктований європейською владою, експортується до національних судів, зокрема конституційних судів. Таким чином, деякі доктринальні проекти трактують еволюцію юрисдикціоналізації конституційного судочинства через просування права на справедливий суд.

Конституційний Суд також може отримати необхідні роз'яснення від інших учасників провадження, а також від органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових осіб. Він також може отримувати висновки експертів, експертних організацій та інших осіб, досліджувати експертів та інших свідків, досліджувати інші докази або отримувати докази від інших судів чи органів.

У діях, пред'явлених на підставі порушення основоположних прав, суддя доповнює фактичну інформацію самостійно і, точніше, за допомогою доказів, що вводяться *ex officio*. Суддя-доповідач може в будь-який час під час судового розгляду і без будь-яких формальностей доручити про явку свідків, експертів або експертів, які вважаються необхідними для з'ясування фактів і збору будь-якої іншої інформації.

У Німеччині загальні процесуальні положення Федерального закону про Конституційний суд передбачають у статті 26(1), що Конституційний суд може відігравати активну роль у розслідуванні справи та шукати додаткову інформацію про конкретні факти за допомогою інших судових органів: "Федеральний конституційний суд збере докази, необхідні для встановлення істини. Поза межами судового засідання він може доручити це зробити члену суду або попросити інший суд зробити це щодо конкретних фактів та осіб". Всі суди і адміністративні органи повинні надавати Федеральному конституційному суду правову та адміністративну допомогу. Якщо Федеральний конституційний суд запитує матеріали початкового провадження, вони передаються безпосередньо до Суду.

Нечисленні положення в органічних законах встановлюють чіткі критерії допустимості доказів. Переважна більшість з них є інклюзивними в бентамському розумінні цього слова. Згідно з природною системою Джеремі Бентама, всі відповідні елементи і способи доказування дійсно повинні бути допущені. Суддя, і зокрема його раціональне судження, повинен оцінити різні способи доказування та оцінити їх важливість. Єдиний сценарій, при якому докази можуть бути виключені, - це нерелевантні, зайві або необгрунтовані витрати, які повинні бути вироблені.

Висновки. Легітимізація конституційного процесу доказами може бути успішною незалежно від мети, якій віддають перевагу конституційні суб'єкти. Якщо конституційна конструкція надає пріоритет меті істотної легітимності, то вона легітимізує широкі повноваження слідства конституційного судді через необхідність максимізації зібраних доказів. Якщо, навпаки, конституційна конструкція надає пріоритет меті процесуальної легітимності, то вона легітимі-

зує функцію конституційного судді через проведення справедливої пробаційної процедури. Це полегшує результат судового розгляду отримання схвалення громадою та формування впевненості у функціонуванні конституційного правосуддя. Конституційний суд може вимагати від державних органів влади та органів державного управління всіх звітів і документів, які він вважає необхідними для вирішення проблем, що належать до його компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. E. Vergès, G. Vial et O. Leclerc, *Droit de la preuve*, Paris, PUF, 2015, p. 5-6.
2. Jean-Jacques Pardini. La jurisprudence constitutionnelle et les « faits ». Cahiers du Conseil Constitutionnel № 8 - Juillet 2000 URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/node/2816/pdf>.
3. J. Ferrer Beltrán, *La valoración racional de la prueba*, Madrid, Marcial Pons, 2015.
4. M. Taruffo, *Simplemente la verdad. El juez y la construcción de los hechos*, Madrid, Marcial Pons, 2010.
5. S. Rials, *Le juge administratif français et la technique du standard (essai sur le traitement juridictionnel de l'idée de normalité)*, LGDJ, 1980, p. 235.